

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД
У ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ:
ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

27 ТРАВНЯ 2021 РОКУ

УДК 159. 923 (082)
Ц 60

Цілісний підхід у психології особистості: особливості теорії та практики. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.
Кропивницький: ФОП Піскова М.А., 2021. 82 с.

У збірці представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Цілісний підхід у психології особистості: особливості теорії та практики». Висвітлюються актуальні проблеми теорії, методики та практики психології становлення особистості в сучасному суспільстві. Збірка адресована фахівцям і всім, хто цікавиться сучасною психологією.

Редакційна колегія:

Михида С.П. – доктор філологічних наук, професор, м. Кропивницький
Гейко Є.В. – доктор психологічних наук, професор, м. Кропивницький
Турбан В.В. – доктор психологічних наук, професор, м. Київ
Мельничук І.Я. – кандидат психологічних наук, доцент, м. Кропивницький
Хасанова О.М. – лаборант кафедри практичної психології, м. Кропивницький

Всі тези представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність матеріалів автори безпосередньо несуть відповідальність.

УДК 159. 923 (082)

2. Curtis G., Magee W., Eaton W., Wittchen H., Kessler R. Specific fears and phobias: Epidemiology and classification. *British Journal of Psychiatry*, 1998. Vol. 173(3). P. 212–217. DOI: 10.1192/bjp.173.3.212

3. Inslicht S. S., Metzler T. J., Garcia N. M., Pineles S. L., Milad M. R., Orr S. P., Marmar C. R., Neylan T. C. Sex differences in fear conditioning in posttraumatic stress disorder. *Journal of Psychiatric Research*. 2012. Vol. 47(1). P. 64–71. DOI: 10.1016/j.jpsychires.2012.08.027.

4. Grillon C. Greater Sustained Anxiety but Not Phasic Fear in Women Compared to Men. *Emotion*. 2008. Vol. 8(3). P. 410–413. DOI: 10.1037/1528-3542.8.3.41

5. Liss M., Schiffrin H. H., Rizzo K. M. Maternal Guilt and Shame: The Role of Self-discrepancy and Fear of Negative Evaluation. *Journal of Child and Family Studies*. 2013. Vol. 22. P. 1112–1119. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9673-2>

6. Pierret C. Sandwich generation: women caring for parents and children. *Monthly Labor Review*. 2006. Vol. 129(9). P. 3–9. URL: <https://www.bls.gov/opub/mlr/2006/09/art1full.pdf>

Кальба Ярослава Євгенівна

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

к. психол. н.,
доцент кафедри психології

ТРАВМА РОЗВИТКУ: СТРАТЕГІЇ РОБОТИ В КЛІНІЧНІЙ ГЕШТАЛЬТ-ТЕРАПІЇ

Постановка проблеми. Проблема психологічної травми була і залишається однією з найактуальніших в межах клінічної психології та психотерапії. Ґрунтовні дослідження останніх років зазначають, що етіологія множинного особистісного розладу (межевого розладу особистості в гештальт-терапії) прослідковується у ранньому дитячому досвіді інтенсивного тривалого насилля як фізичного, так і психологічного. Травматичний досвід раннього віку (досвід переживання насилля та емоційної відчуженості дитиною) сприяє в подальшому формуванню дифузної ідентичності, розмитості власних кордонів, хиткої автономії з відповідними порушеннями тілесності (психосоматичні симптоми й розлади) [3].

Викладення основного матеріалу. До прикладу фізичним насиллям може бути фізичне катування, сексуальне гвалтування, або ж навіть присутність при будь-якому фізичному чи сексуальному насиллі тощо. До феноменів психологічного насилля відносять все те, що руйнує взаємини прив'язаності або ж навпаки, насильно їх фіксує. Нестабільність,

ненадійність емоційних взаємин спричинює перцептивний, емоційно-чуттєвий образ Іншого «флюктуючим» у сприйнятті дитини від «тотально хорошого» (люблячого, приймаючого) до «тотально поганого» (караючого, з відторгненням), який назавжди стає чужим і потенційно загрозливим.

У цьому контексті видається доречним розглянути феномен «патогенного батьківства» (англ. pathogenic parenting) J. Bowlby, яке він визначає як основний етіологічний фактор невротичних симптомів, особистісних розладів, сімейних і подружніх проблем. На переконання автора в ситуації емоційної депривації дитина, яка активно досліджує світ і відчуває потребу в підтримці дорослого, знаходить лише порожнечу, байдужість і невідомість. Інтроєктовані патерни спричинюють формування різних психопатологій, центральними переживаннями в яких стають страх втрати, смерті, порожнечі тощо. Натомість емоційний симбіоз як екстремальна форма взаємозалежності, пов'язаний з переживанням повного «злиття» і «розчинення» в Іншому, коли кордони власного «Я» втрачаються. В учасника симбіотичних взаємин відсутня потреба у власній індивідуальності. Як наслідок, неможливим видається «когнітивне самовизначення» «Хто Я?», що можливе лише за умови диференціювання себе і своїх кордонів від Іншого. Типовою для цих взаємин стає імпульсивна крайня форма відкритості кордонів, що провокує будь-яке фізичне, сексуальне, психологічне вторгнення Іншого, як бажання заповнити «інтрапсихічний вакуум» [4].

J. Bowlby зауважує, що формування певної психопатології буде відбуватися в обох випадках, оскільки світ для таких дітей завжди буде залишатися двозначним, а звідси – невизначеним і небезпечним. Відповідно внутрішній світ дитини, кордони власного тіла, статево-рольова ідентичність також будуть дифузними, нечіткими, розпливчати.

Як психологічне насилля також можна класифікувати сім'ї з адиктивною поведінкою, де один або ж обоє батьків є алко- та наркозалежними. Психічний статус дитини визначається патерном залежності від компульсивної поведінки батьків, що формується в результаті дитячих спроб сформувати безпеку, зберегти власну ідентичність і самоповагу. У практичній психологічній площині цей патерн називається «спів-залежність» (англ. co-dependence). Дитина прагне взяти на себе вирішення сімейних проблем. Аби втримати увагу на своїй персоні дитина припиняє вдовольняти власні потреби і стає спів-залежною. Основним наслідком такого типу взаємин психотерапевти вважають крихкість та проникливість кордонів «Я», знецінення почуттів (втрата здатності їх виражати), труднощі (нездатність) встановлювати емоційну близькість.

Описаний анамнез (як зазначалось вище) в подальшому впливає на формуванню особливої особистісної організації, яка в гештальт-терапії має назву «межевої особистісної структури» при якій «суб'єкт має кілька виражених і окремих особистостей, кожна з яких визначає характер поведінки і установок в період часу, коли домінує» (I. Kaplan, J. Sadock).

Наслідком цього є не лише характерна дифузна самоідентичність, а й полезалежний когнітивний стиль, залежність самооцінки від оцінок значимих інших тощо. Провідним захисним механізмом такого типу особистості стає розщеплення, яке дозволяє співіснувати у самосвідомості крихкого, слабкого, залежного «Я» і водночас агресивного, грандіозного «Я», що в залежності від зовнішніх умов може актуалізуватись як позиція «жертви», так і «агресора» [2, с.453].

Нездатність оцінювати й аналізувати реальні аспекти власної життєвої ситуації таким клієнтом та схильність до дисоціацій при зіткненні з надмірно сильними переживаннями привносять свої труднощі у клієнт-терапевтичний альянс. Клієнт, який переніс тяжкі травми зазвичай відщеплює агресивну поведінку в іншу область, натомість моделює таку ситуацію в якій терапевт може споглядати його лише в ролі жертви. Варто зазначити, що дисоціації не схожі на витіснення (мовно закодований матеріал, що в подальшому забувається). Дисоціації відділяють переживання від пам'яті, що спричинює розщеплення переживань, кодування їх в різноманітні соматичні спогади, спогади різної сенсорної модальності на кшталт: кінестетичні, візуальні, аудіальні. В подальшому вони можуть актуалізовуватись, відновлюватись у формі інтенсивних фізичних спалахів (flashbacks) або ж станів дисфорії з низькою когнітивною організацією.

Ph. Bromberg вважає, що «істина», яка зберігається в дисоціаціях є недоступною для інтерпретаційних втручань, адже існує в емпіричній пам'яті клієнта як переживання без чітких перцептивних та когнітивних спогадів пов'язаних з «Я». Аби відчуженні психічні стани трансформувались у суперечливі об'єкти саморефлексії, вони повинні насамперед стати наративними. Здатність терапевта витримувати (залишатися свідком) переповідання клієнтом своєї історії є важливим першим кроком перетворення травматичного досвіду в об'єкт осмислення клієнтом і терапевтом [1].

З огляду на те, що психологічна травма є надмірним, раптовим переживанням, яке перевищує можливості психіки дитини (дорослої людини) справитись в поточним момент буття, призводить до наслідку – травматичний досвід клієнтом не може виражатись словами і зберігається на рівні сенсорної або ж соматичної пам'яті. Це робить терапію складною та напруженою як для клієнта так і для терапевта. Відповідно типовою реакцією терапевта при роботі з такими клієнтами може бути дисоціативний відхід, неухважність до польових процесів під час сесії.

Davies, J. & Frawley, M.G. досліджуючи конфігурації переносу/контр-переносу виділяють такі типові пари клієнт-терапевтичного альянсу: корисливий батько і занедбана (покинута) дитина; агресор (насильник) і жертва; рятівник і дитина, що очікує порятунку; спокусник і спокушений. Відповідно кожен учасник альянсу відіграє комплементарну роль в межах травматичного досвіду. Самовідчуття клієнтів може бути дуже перемінним: від переживання почуття маленької безпомічної дитини, схвильованої перед

могутнім дорослим, до дистанціювання, відособлення загалом. Кордони таких клієнтів між «зараз» і «після» дуже розпливчаті, що спричинює переживання подій минулого як частину (контекст) теперішнього [2].

Висновки. Випробування для терапевта полягає в тому аби зберегти власну життєдайність на протязі болючого переповідання клієнтом історій (наративів), залишатися одночасно спостерігачем і учасником дій терапевтичного процесу, особливо у моменти сильного прагнення до повторень травматичного минулого досвіду клієнта.

Література:

1. Каплан Г. И., Сэдок Б.Дж. Клиническая психиатрия. В 2 т. Т. 2. Пер. с англ. М.: Медицина, 1998. 528 с.
2. Кернберг О. Ф. Тяжелые личностные расстройства: Стратегии психотерапии. М.: Независимая фирма «Класс», 2001. 464с.
3. Моховіков О.М. Криза і травма в клінічній гешталь-терапії: навчальний посібник. Ред.-упор. Є.Гончарук. Львів: Гельветика, 2020. 120с.
4. Bowlby J. The making and breaking of affectional bonds. London, Sage Press, 1979. 224p.

Калашникова Людмила Володимирівна
Центральноукраїнський державний
педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
старший викладач кафедри практичної
психології

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Постановка проблеми. Сьогодні поставило перед вищою школою України завдання створити сприятливі умови для формування не тільки гармонійно розвиненої, толерантної, національно свідомої, але й конкурентоспроможної особистості, яка має бути підготовленою для успішного виконання певної діяльності.

Професійна підготовка майбутніх психологів в оновлених економічних, політичних та соціокультурних умовах має бути спрямована на цілеспрямоване формування професійної компетентності, під якою розуміють інтегральну характеристику майбутнього фахівця, що включає рівень усвідомлення професійно важливих знань, сформованості умінь та навичок; готовності до успішної реалізації професійних функцій; здатності розв'язувати професійні задачі в реальному житті та ефективно взаємодіяти з навколишніми.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

ГЕЙКО Є. В. ЦІЛІСНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У КОНЦЕПЦІЇ АКТИВАЦІЇ СВІДОМОСТІ	3
ТУРБАН В. В. СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТІТЬ» В УКРАЇНСЬКІЙ ПСИХОЛОГІЇ: СУЧАСНІ ТРАКТУВАННЯ	6
САВЕЛЮК Н. М. РЕЛІГІЙНІСТЬ ЯК ЯКІСТЬ ГАРМОНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО І СОЦІАЛЬНОГО В ЦІЛІСНІЙ ОСОБИСТОСТІ	9
КІКІНЕЖДІ О. М. ЦІЛІСНИЙ ПІДХІД У СТАНОВЛЕННІ ЕГАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ	12
KARPENKO Z. AXIOLOGICAL PERSONOLOGY: A MODERN VERSION OF THE HOLISTIC STUDY OF PERSONALITY	15
МІНЕНКО О. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОКОЛІННЯ Z	17
МАМЧУР І. В. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІДЕОЛОГІЇ ЧАЙЛД-ФРІ НА ТРАДИЦІЙНЕ РОЗУМІННЯ СІМ'Ї	20
KOVALCHUK A. A. ADAPTIBILITY AS AN INDICATOR OF PROFESSIONAL ESTABLISHMENT OF FOREIGN STUDENTS IN UKRAINIAN EDUCATIONAL ENVIRONMENT	23
ПОКЛАД І. М. РОЗВИТОК Й ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДОБУТКІВ ВІДЧИЗНЯНИХ НАУКОВЦІВ	24

РОЗДІЛ II. ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-ГУМАНІСТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ ПРОБЛЕМ БУТТЯ ОСОБИСТОСТІ В СВІТІ

БУГАЙОВА Н. М. ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СИНТЕЗОВАНОЇ РЕАЛЬНОСТІ	27
КІЗЬ О. Б. РИЗИКИ ГЕНДЕРНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ НА ШЛЯХУ СТАНОВЛЕННЯ ЕГАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ	34
ГРУЦЬ Г. М. ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ	38
ЗЕЛІНСЬКА Я. Ц. УМОВИ ТА ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	41
ГОРСЬКА Г. О. ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	44
МЕЛЬНИЧУК І. Я. АТРИБУТИ ДУХОВНОЇ КРИЗИ ОСОБИСТОСТІ	47
БЛИЗНЮКОВА О. М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДУХОВНОСТІ У ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОМУ КОНСУЛЬТУВАННІ	49
СКАЛЬСКА Л. О., ГОРБАЧОВ В. О. ВНУТРІШНЯ КАРТИНА АГРЕСІЇ У ДИТИНИ	52
БЕРЕЗІНА О. О. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДИНИ ДО ПЕРІОДУ ПІЗНЬОЇ ДОРОСЛОСТІ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ	54

РОЗДІЛ ІІІ. СУБ'ЄКТНІ ВИМІРИ ОСОБИСТОСТІ ТА ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

57

ГАЛУШКО Л.Я. МОЖЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ В ЄДНОСТІ З ПСИХОКОРЕКЦІЄЮ У МОТИВАЦІЙНО-ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ

ОРАП М.О., ПУРШЕГА О.М. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ ТА СТВОРЕННЯ ПРОГРАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

РЕЗНІЧЕНКО О.О. СТРАХИ ЖІНОК СЕРЕДНЬОГО ВІКУ: АНАЛІЗ СТАТЕВИХ ВІДМІННОСТЕЙ ТА ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

КАЛЬБА Я.Є. ТРАВМА РОЗВИТКУ: СТРАТЕГІЇ РОБОТИ В КЛІНІЧНІЙ ГЕШТАЛЬТ-ТЕРАПІЇ

КАЛАШНИКОВА Л.В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

ЗАГАРІЙЧУК М.А. ПРАКТИЧНІ СКЛАДОВІ ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЦІЛІСНОСТІ У РАМКАХ БАЛАНСНОЇ МОДЕЛІ Н.ПЕЗЕШКІАНА

БІЛІНСЬКА І.П. ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ПСИХІКУ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ФЕДОРЕНКО О.О. СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ

РОДЧЕНКОВА І.В. ЦІЛІСНІСТЬ ТЕРАПЕВТА ЯК ЧИННИК РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсет. Цифровий друк.
Ум. др. арк. 4,4. Тираж 100.

---

*ВІДДРУКОВАНО: ФОП Піскова М.А.
м. Кропивницький, вул. Тараса Карпи, 17–11.
СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
№ 24440000000027816 від 18.08.2016.*